

SURUNKALI VA O'TKIR BUYRAK YETISHMOVCHILIGI

Yusufaliyeva Aziza Hakimjonovna

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti

Tibbiyot fakulteti davolash ishi yo`nalishi talabasi

Kenjayev Yodgor Mamatqulovich

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti Tibbiyot fakulteti o`qituvchisi

Annotatsiya: Buyrak yetishmovchiligi - buyraklarning fiziologik funktsiyalarining to'liq yoki qisman yo'qolishi. U asta-sekin, ba'zan o'nlab yillar davomida rivojlanadi. Ko'pincha ayollar erkaklarnikiga qaraganda kasal bo'lishadi. Ba'zi hollarda (odatda konjenital patologiyalar bilan) bolalar kasal bo'lib qolishadi. Surunkali buyrak yetishmovchiligi teskari yo'nalishga ega emas - tibbiyotda odam davolanib, buyrak faoliyatini to'liq tiklashi mumkin bo'lgan holatlar yo'q.

Kalit soʻzlar: O'tkir va surunkali, Prerenal sabablar, Postrenal sabablar, "oliguriya", oqsil va leykotsitlar, isitma, titroq, siydikda, glomerulonefrit, pielonefrit; Eritrotsitlar va gemoglobin, Trombotsitlar, qandli diabet, jigar va o't pufagi disfunktsiyasi, podagra, skleroderma, semizlik.

Abstract: Renal failure is a complete or partial loss of the physiological functions of the kidneys. It develops gradually, sometimes over decades. Women are more often affected than men. In some cases (usually with congenital pathologies), children also get sick. Chronic renal failure does not have a reversible course - there are no cases in medicine when a person can be cured and fully restore kidney function.

Keywords: Acute and chronic, Prerenal causes, Postrenal causes, "oliguria", protein and leukocytes, fever, chills, in the urine, glomerulonephritis, pyelonephritis; Erythrocytes and hemoglobin, Platelets, diabetes mellitus, liver and gallbladder dysfunction, gout, scleroderma, obesity.

Аннотация: Почечная недостаточность — полная или частичная потеря физиологических функций почек. Развивается медленно, иногда на протяжении десятилетий. Женщины болеют чаще мужчин. В некоторых случаях (чаще при врожденных патологиях) заболевают дети. Хроническая почечная

недостаточность необратима — в медицине не описаны случаи, когда человека можно было бы вылечить и полностью восстановить функцию почек.

Ключевые слова: Острые и хронические, Преренальные причины, Постренальные причины, «олигурия», белок и лейкоциты, лихорадка, озноб, в моче, гломерулонефрит, пиелонефрит; Эритроциты и гемоглобин, тромбоциты, диабет, нарушение функции печени и желчного пузыря, подагра, склеродермия, ожирение.

Muammoning dolzarbligi: O'tkir va surunkali o'rtasidagi farq- O'tkir buyrak yetishmovchiligi simptomlarning keskin boshlanishi, yuqori isitma, isitma, titroq, siydik chiqishining to'xtashi, siydikda oqsil va leykotsitlarning noaniq ko'rsatkichlari bilan tavsiflanadi. Agar bemordan biokimyo uchun qon olsangiz, kreatinin va karbamid juda muhim darajada bo'ladi. O'z vaqtida kasalxonaga yotqizilgan va tibbiy yordam ko'rsatilgan taqdirda, buyraklar faoliyatini normallashtirish mumkin. Uyda davolanishni o'tkazingqabul qilinishi mumkin emas - bu bemorning hayotiga qimmatga tushishi mumkin.

Surunkali oqim ko'p yillar davomida deyarli asemptomatikdir. Sinovlar buyrak disfunktsiyasining boshlanishini aniqlashga yordam beradi - kreatinin va karbamid miqdori bunga yordam beradi. Kasal odam rangpar, charchagan, astenik ko'rinish bilan tavsiflanadi. Ko'pincha bemorlar juda nozik, ozg'in. Harorat (buyrak disfunktsiyasining o'tkir bosqichidan farqli o'laroq) kamdan-kam ko'tariladi.

O'tkir buyrak yetishmovchiligining barcha mumkin bo'lgan sabablari va alomatlarini uch guruhga bo'lish mumkin:

Prerenal sabablar: Jigar va yurak muammolari. Kardiyomiyopatiya, turli xil kelib chiqadigan aritmiyalar, infarktdan oldingi holat, o'pka emboliyasi, yurak etishmovchiligi - bularning barchasi buyraklar faoliyatini to'xtatishi mumkin. Siroz, gepatoz, jigarning yog'li degeneratsiyasi ham o'tkir buyrak yetishmovchiligi rivojlanishida tetik bo'lib xizmat qilishi mumkin.

Buyrak sabablari: zaharlanish, ilon va hasharot chaqishi, spirtli ichimliklarni zaharlanishi, siydik kislotasi tuzlari bilan buyrak shikastlanishi, janjal paytida buyraklarning jismoniy shikastlanishi, pichoq bilan jarohatlar. O'tkir buyrak etishmovchiligining alomatlarini e'tibordan chetda qoldirib bo'lmaydi: kuchli ko'ngil aynish, qusish, isitma, siydik chiqarishni to'xtatish, kuchli shishish, ongni yo'qotish, haqiqat bilan aloqani yo'qotish.

Postrenal sabablar: siydik yo'llarining tiqilib qolishi, buyraklarning tug'ma nuqsonlari, to'qimalarda juda katta toshlar, qon quyqalari, qum, yiringning o'tishi.

Kasallikning surunkali bosqichi rivojlanishining sabablari

CHF sekin rivojlanish bilan tavsiflanadi, u ko'p o'n yillar davomida bemor tomonidan sezilmasdan rivojlanishi mumkin. Uning rivojlanishining asosiy sabablari:

surunkali glomerulonefrit, pielonefrit;

zaharlanish va ayrim dorilarning haddan tashqari dozasi;

surunkali alkogolizm va giyohvandlik;

siydik chiqarish yo'llarini uzoq vaqt to'sib qo'yish;

bilan bog'liq kasalliklar: qandli diabet, jigar va o't pufagi disfunktsiyasi, podagra, skleroderma, semizlik va boshqalar.

Ikkinchi bosqich shifokorlar tomonidan "oliguriya" deb ataladi. Surunkali buyrak kasalligining belgilari sezilarli bo'ladi:

kundalik siydik miqdorining kamayishi;

yomon hid va tekstura o'zgarishi;

etti-sakkiz soat davomida siydik chiqarmaslik odatiy holga aylanadi;

yuz va oyoq-qo'llarning shishishi;

haroratning uzoq vaqt davomida 37 darajagacha doimiy ko'tarilishi;

mushaklarning siqilishi, asab tiklari, terining qichishi;

ko'ngil aynishi, qusish, rangparlik, zaiflik.

Buyrak transplantatsiyasidan keyingi davrda erkaklar ayollarga qaraganda ancha qiyin - o'lim bir necha barobar ortadi. Jinsdan qat'i nazar, odamlarda buyrak etishmovchiligi belgilari aniq va umuman ko'rinmas.

Agar buyrak funksiyasi buzilishi infektsiya tomonidan keltirib chiqarilgan bo'lsa, patogen o'rganish davomida aniqlanadi. Bundan tashqari, ushbu tahlil buyrak yetishmovchiligi fonida kelib chiqqan infektsiyani aniqlash, patogenni antibakterial dorilarga sezuvchanligini aniqlash imkonini beradi.

O'tkir va surunkali buyrak yetishmovchiligida umumiy qon tahlilida quyidagi o'zgarishlar aniqlanadi:

Leykotsitlar sonining ko'payishi, eritrositlar cho'kishi tezligining oshishi — infektsiyaning, yallig'lanish jarayonining belgisi;

Eritrotsitlar va gemoglobin miqdorining pasayishi

Trombotsitlar soni kamayishi

Xulosa

Agar surunkali buyrak yetishmovchiligiga olib kelishi mumkin bo'lgan kasallik o'z vaqtida davolana boshlansa, buyrak funksiyasi zarar ko'rmaydi yoki hech bo'lmaganda buzilishi unchalik og'ir bo'lmaydi.

Ba'zi dorilar buyrak to'qimalariga toksik ta'sir ko'rsatadi va surunkali buyrak yetishmovchiligiga olib kelishi mumkin. Shifokor ko'rsatmasiz hech qanday dori qabul qilmaslik kerak.

Qandli diabet, glomerulonefrit, arterial gipertoniya bilan kasallangan bemorlarda buyrak yetishmovchiligi tez-tez rivojlanadi. Bunday bemorlar doimo shifokor nazoratida bo'lishi va o'z vaqtida tekshiruvlardan o'tishlari kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. **Kumar, V., Abbas, A.K., & Aster, J.C.** (2020). *Robbins and Cotran Pathologic Basis of Disease* (10th ed.). Elsevier.
– Buyrak kasalliklarining patofiziologiyasi va morfologiyasi haqida chuqur tahlil.
2. **Johnson, R.J., Feehally, J., & Floege, J.** (2019). *Comprehensive Clinical Nephrology* (6th ed.). Elsevier.
– Surunkali va o'tkir buyrak yetishmovchiligi bilan bog'liq klinik holatlar va davolash usullari.
3. **Levey, A.S., et al.** (2005). Chronic kidney disease as a global public health problem: Approaches and initiatives – a position statement from Kidney Disease Improving Global Outcomes. *Kidney International*, 68(6), 2918–2927.
– CKD bo'yicha xalqaro tashabbus va yondashuvlar.
4. **KDIGO (Kidney Disease: Improving Global Outcomes).** (2012). *KDIGO Clinical Practice Guideline for Acute Kidney Injury*. *Kidney International Supplements*, 2(1), 1–138.
– AKI (o'tkir buyrak yetishmovchiligi) tashxis va boshqaruv standartlari.
5. **National Kidney Foundation.** (2023). *Guidelines and Resources for CKD and AKI*. www.kidney.org
– Buyrak kasalliklari haqida umumiy xalqaro ma'lumot va statistikalar.
6. **O'zbekiston Respublikasi sog'liqni saqlash vazirligi.** (2021). *Nefrologiya bo'yicha klinik protokollar*. Toshkent.
– Mahalliy sharoitda buyrak yetishmovchiligi bilan ishlash bo'yicha tavsiyalar.
7. **Yusupov Sh.A., Karimov B.Yu.** (2020). *Ichki kasalliklar propedevtikasi*. Toshkent tibbiyot akademiyasi nashriyoti.
– Buyrak kasalliklarining klinik ko'rinishlari haqida o'zbek tilidagi qo'llanma.
8. **Tervaert, T.W.C., et al.** (2010). Pathologic classification of diabetic nephropathy. *Journal of the American Society of Nephrology*, 21(4), 556–563.
– Diabetik nefropatiyaga doir patologik klassifikatsiya.

